

משה אלעד

## הכיבוש מתפוגג, הצרות מתחילות

מה שלא עשו לחברה הפלסטינית שנים של שלטון זר, עושה עכשיו יריבות פנימית על שליטה והרבה כסף



דברי ימיה של החברה הפלסטינית מורכבים ממעט תקופות של שקט ושגרה ומהרבה "פרשות דרכים". זר הנקלע למזרח התיכון ומביט סביבו מתפלא, כיצד זה מצליחה אותה חברה לשרוד שנים כה רבות מבלי שדבק בה כתם מלחמת האזרחים, שכה מאפיין את המדינות הערביות: סעודיה בשנות העשרים של המאה הקודמת, סוריה בראשית שנות השמונים, לבנון בפרקי זמן ארוכים לאורך כל המאה, סודן במשך כארבעים שנה ועיראק בימים אלה ממש.

יש המסבירים את הצלחת החברה בשטחים להישמר מפני "פיתנה", מלחמת אזרחים, בכך ששנים ארוכות היו תושבים אלה נתונים לשליטתם של ממשלים זרים: הם היו תחת האימפריה העות'מאנית, ספגו את עולות המנדט הבריטי, חשו את משטר הקיפוח הירדני ולבסוף חוו גם את הכיבוש הישראלי. תקופות קשות אלו צרבו בקרבם תחושת אחדות וערבות הדדית מיוחדת, בלתי בקיעה, וחישלו אותם כחברה. ניתן בהחלט לומר כי היותם נתונים למרותו של שלטון זר לאורך תקופה כה ארוכה, הייתה מבחינתם חוויה מכווננת, אשר סייעה להם להתגבר על משברים פוליטיים ועל תקופות שפל חברתיות-כלכליות, ומנעה את הידרדרותם למלחמת אזרחים.

בארבעת עשורי הממשל הצבאי הישראלי בשטחים, הלכידות הפלסטינית הוכיחה עצמה היטב. אם היה מי שציפה, למשל, שתושבי הר חברון יילחמו באחיהם שבהרי השומרון למען "המטרה הנשגבה" שהציב בפניהם ראש הממשלה אשכול - מינויו של ראש ערית חברון מוחמד עלי ג'עברי כיו"ר רשות הממשל העצמי בגדה - נכונה לו אנזבה. התוצאה הייתה דווקא הפוכה: היוזמה הישראלית הביאה ליתר אחדות מקומית ואף להקצנה נוספת של תושבי השטחים כלפי ישראל.

כך קרה גם בעזה של סוף שנות השבעים ותחילת השמונים, כאשר ישראל קיוותה - די בנאיביות - שאנשי "אל ג'אמעעה אל-אסלאמיה", לימים החמאס, בראשות השייח' חזונדר, יוכלו להוות משקל נגד לאש"ף ולקומוניסטים העוינים את ישראל, אם רק יטופחו על-ידי הממשל הצבאי. ה"חברה" הדתיים שבסך-הכל רצו מסגד להתפלל בו" קיבלו אמנם את נזיד העדשים, אבל לא הסכימו לבגוד באחיהם ולא עלו על בריקאדות נגד מי ש"סרו לתרבות רעה" של פוליטיקה לאומנית אש"פית או קומוניסטית.

גם כאשר הורה שר הביטחון, אריאל שרון, להקים את "אגודות הנפרים" הנוחות לישראל, מתוך מטרה "להמליכן" על הגדה המערבית, היו ישראלים שקיוו כי התנגשות בין המגזר הנפרי המקופח לבין האליטות העירוניות המתנשאות תהיה בלתי נמנעת. אלה האמינו כי בסופה של אותה התנגשות, תוכל ישראל לרשום הישג גדול - כינון ממשל פלסטיני נוח ומשתף פעולה. אלא שהקמת "האגודות" גרמה בדיוק להיפוכו של דבר: לא רק שהן הוקעו אל קיר החברה הפלסטינית, לא רק שחבריהן חוסלו ורכושם הוחרם, אלא שמבחינה פוליטית, הודות למאמץ הישראלי הנושל, הפך אש"ף לדומיננטי עוד יותר בקרב האוכלוסייה, ודרכו נסללה להנהגתו גם מבחון.

ואולם, המתרחש בשטחי הרשות הפלסטינית כיום שונה תכלית השינוי מבעבר. השליט - האויב החיצוני שהיה אחראי ללכידות הפנימית לאורך כל אותם שנים - כבר איננו. הפעם המאבק הוא פנים-פלסטיני על שליטה בגורלם של שלושה מיליון וחצי תושבים. זהו מאבק על שליטה במלארדי דולרים של תמיכה בינלאומית, וזהו גם מאבק על ההגמוניה בהובלת העימות הפוליטי והצבאי נגד התנועה הציונית ומדינת ישראל.

גם הרדיקליזציה הפלסטינית, שהייתה אמצעי לחימה באויב החיצוני, הגיעה אל סיפו של תהום. החברה בגדה וברצועה

עברה נבחרת דרך ארוכה בדרנה הפוליטית המפותלת: מאדישות מובהקת בראשית הכיבוש הישראלי, דרך תמיכה בקומוניזם הרך ואחר-כך גם בקומוניזם המרקסיסטי-לניניסטי, דרך רעיון המאצריזם והבעת'יזם ועד להתמסדות מאחורי גבו הרחב של אש"ף ולבסוף - בתמיכה בלתי צפויה בהקצנה איסלאמית פונדמנטליסטית נוסח חמאס.

אירועי החודשים האחרונים מאז עליית חמאס לשלטון - האיומים, קרבות הרחוב, החיסולים ההדדיים וההאשמות בשיתוף פעולה עם ישראל - מצביעים על התרחבות השסע החברתי בקרב החברה הפלסטינית. הניסיון היחודי להנהיג את האוכלוסיה בשני ראשים מקבילים, האחד אזרחי-חילוני והשני דתי-קיצוני, נחל כישלון קשה, והציבור יעמוד שוב בפני פרכת דרכים חדשה, הפעם בלתי מוכרת. אט-אט נדחפים הפלסטינים אל "המודל הסומאלי", בו מתנהלת מלחמת אזרחים בכל שכונה. זיחת ההתגוששות העיקרית ברשות תהיה הרחוב. גם הפעם עומד הדבר בסימן "עזה תחילה", ומי שישלוט ברחובות עזה - ישלוט גם בשכם וביריחו.

**משה אלעד שימש בתפקידים בכירים בשטחים וכיום עוסק במחקר במוסד שמואל נאמן בטכניון**